

Emlékezzünk...

Száz éve, 1867. július 12-én született Kaán Károly erdőmérnök, a XX. század legnagyobb magyar erdésze.

Nagykanizsán született a kiegyezés évében. Édesapja ügyvéd volt, s már korán, hatéves korában elvesztette. Az árván maradt négy Kaán-gyermeket az édesanya nevelte. Károlyt az erdészpálya felé nagybátyja terelte, bár lehet, hogy akaratlanul. A nagybácsi ugyanis, hogy özv. Kaánné gyermeknevelési gondjain könnyítsen, a gimnazista Károlyt nyaranta magával vitte a Batthyány-féle erdőbirtokra. Itt, a dunántúli erdőket járva, lobbant fel a fiatalember szívében két nagy érzés: a természet, ezen keresztül pedig a magyar föld és nép szenvedélyes szeretete. Szinte természetes, hogy a középiskola végeztével útja a selmeci Bányászati és Erdészeti Akadémiára vezetett.

Életútját halála alkalmából részletesen ismertették.¹ Itt csak röviden utalhatunk rá. 1888—1908 között külső szolgálat a besztercebányai erdőigazgatóság kerületében (közben németországi, ausztriai és lengyelországi tanulmányút). 1908-tól a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozik, 1916-tól az államerdészet főnöke. 1919-től az erdő-és faügyek országos kormánybiztosa, h. államtitkár. 1924-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja és államtitkár. 1925-ben nyugdíjba vonult. 1940-ben bekövetkezett haláláig óriási, termékeny szakírói munkásságot fejt ki. (Nem teljes számbavétel szerint is mintegy 60 szakcikket, 14 kisebb-nagyobb könyvet, önálló kiadványt, ezenkívül a napilapokban számos cikket írt.) Élete folyamán számos hazai és külföldi, állami és társadalmi kitüntetésben részesül.

A XX. század első felének magyar történelmében és vele együtt Kaán Károly életében is a legnagyobb változást az I. világháborút lezáró párizsi békeszerződés jelentette. Ennek nyomán a korábban fában bővelkedő, faexportáló Magyarország máról holnapra Európa fában egyik legszegényebb országa lett. A politikai döntés a gazdasági életben is nagy törést okozott. A közvélemény nagy része — részben tájékozatlanságból, részben befolyásoltan — nem hitt komolyan a kialakult helyzet tartósságában. Kaán Károlynak, az erdészet országos vezetőjének történelmi nagysága ekkor nyilatkozott meg. Politikai illúziók kergetése helyett késedelem nélkül fogott a megváltozott helyzetnek megfelelő új magyar erdőgazdaság kialakításához. Széchenyi országépítő szándéka nála így realizálódott: Erdőt az Alföldre! Telepítsünk új erdőket az elvesztettek helyett!

De nemcsak azért, mert faanyag kell. Hanem azért is, mert pusztul a magyar mezőgazdaság, mert a puszták homokviharában a TBC réme leselkedik a tanyák, falvak lakóira. Kaán nagyságát mutatja ez is: az erdészet ügyét nem önmagában nézi, hanem egy nagy, az egész társadalmat átfogó koncepcióba illesztve.

A nemes szándékot tettek követik. Cikkeket ír, előadásokat tart, felrzza a közvéleményt, az értelmiség legjobbjait, tudósokat mozgósít. Munkatársaival kidolgozza az 1923. évi XVIII—XXI. híres törvénsorozatot „Az erdei alapokról”, „Az erdőbirtokhiteiről”, „Az erdészeti igazgatásról”, „Az alföldi erdők telepítéséről és a fásításokról”. Ezek a törvények teljes egészében az új alapokon épülő erdőgazdaság kialakítását, Kaán gazdaságpolitikai elgondolásainak megvalósítását szolgálták.

Kaán nem lett volna az, aki volt, ha csak új erdők létesítésére terjedt volna ki koncepciója. Legalább ugyanennyi problémát jelentett a meglévő erdőgazdaság fenntartása, fejlesztése. E ponton azonban a gazdaságpolitika már valóban közvetlen közlelről érintette az erre a közzgazdasági kategóriára jellemző hatalmi kockázatot. Miről volt szó?

Az erdők sorsát Magyarországon már közel fél évszázada az 1879. évi XXXI. tc., az Erdőtörvény alapján intézték. E törvény teljes egészében tükrözte az őt létrehozó fiatal

¹ Dr. Mihályt Zoltán: *Kaán Károly. (Erdészeti Lapok, 1940. 65—70. o.)*

magyar kapitalizmus első számú érdekét: a magántulajdon mindenek felett álló szent-ségét. A törvény hibáiból, hiányaiból kifolyólag azután igen sok erdő pusztult el, hogy helyén szomorú kopár területek maradjanak az utókor örökségül.

A törvény hibáit már Kaán előtt is sokan látták. Ő azonban, mint az ország erdészetének felelős irányítója, úgy érezte, hogy a Trianon után kialakult helyzetben egy percig sem szabad a korábbi liberális elvek alapján intézni az erdők sorsát. Az általános ínség közepette felvirágzó faüzérkedésnek, a közérdekre hivatkozó, pusztító rabló-gazdálkodásnak akart gátat vetni. Erélyes állami beavatkozást kívánt a magánbirtok belügyeibe: szigorú üzemtervi gazdálkodást, állami ellenőrzést, sőt, ha szükséges, állami kezelést.

Történelmi alaknak történelmi nagyságrendűek tévedései is. Kaán az erőviszonyok megítélésében tévedett. 1923-ban, a Tanácsköztársaság után négy évvel akart a nagybirtok érdekét alapján sértő törvényt kicsikarni a nagybirtokosok nemzetgyűlésétől. Szem elől tévesztette, hogy a gazdaságpolitika alapját képező erdőterületből mindössze 48 ezer hektár az államé, mint a táblázat mutatja. A háború előtti nagy és jól felszerelt állami erdőbirtok, az állami gazdaságpolitika hatásos befolyásoló eszköze eltűnt, az ország erdőgazdasága a magánbirtokon épült fel. Kaán elvei az egész társadalmi-politikai rendszerrel kerültek szembe és ő ezzel szemben csupán erdőmérnökök kis csoportjának lelkesedésére támaszkodhatott.

Magyarország erdőterülete

	1920 előtt		1920 után	
	ha	%	ha	%
Magán stb. erdőbirtok	6 218 523	84,1	1 126 882	95,9
Állami erdőbirtok	1 180 453	15,9	48 320	4,1
Összesen	7 398 976	100,0	1 175 202	100,0

Kaán Károly: Az erdészeti technika országos kérdéseiből. (Budapest, 1922. — Pátria.) című munkából, 8. oldal.

Kaán országos vezető pozícióban zökkenőmentesen illeszkedett be a Tanácsköztársaság gazdaságpolitikájába (ezért utólag fegyelmit kapott), de saját társadalmával, a polgári társadalommal nem tudott megbirkózni. „Az erdők fenntartásáról” szóló törvénytervezetét nem volt módjában előterjeszteni. Bukását 1923-ban az Országos Erdészeti Egyesületben, mint alelnökkel szemben megnyilvánuló társadalmi bizalmatlansági nyilatkozat készítette elő, 1925-ben pedig kénytelen volt nyugalomba vonulni.

Távozása után eszméi tovább éltek és hatottak, mert az egész magyar társadalom szükségletét fejezték ki az erdészet vonatkozásában. Az általa kiválogatott, kiváló tehetségű főiskolai tanári kar csepegtette gondolatait a fiatal erdőmérnök-generációk lelkébe. Eszmeileg Kaán Károly érlelte meg az erdészeti értelmiségben azt a nagy társadalmi változást, amely 1945-ben az országban végbement. Ennek köszönhető, hogy az erdészet a felszabadulás után oly gyorsan megtalálta helyét a népi demokratikus államrendben és létrehozta az *első állami nagyüzemet, az állami erdőgazdaságot*. Ma már megállapítható az is, hogy az elmúlt húsz év alatt ez az államerdészet és mindazok, akik vele együtt működtek, történelmileg nagyot alkottak. Szakember tudja leginkább lemérni ezt a roppant fejlődést, amiről Kaán Károly még csak álmódott. Az elért eredményekben azonban az az óriási szellemi energia is tetet öltött, amelyet egykor Kaán Károly a jövő érdekében kifejtett.

Király Pál